

Hellingen, vruchtbare koolgrond en weidse graanvelden

De vele gezichten van de

De akkerbouw in Noord-Duitsland kent vele gezichten: hoogproductieve koolvelden, heuvelige percelen met koolzaad en uitgestrekte biologische graanvelden op middeleeuwse boerderijen. Dat bleek tijdens een EU-studiereis langs innovatieve akkerbouwbedrijven voor Europese landbouwjournalisten in Sleeswijk-Holstein.

Westhof-Bio:

4 hectare biologische groenten onder glas

Veiligheid voorop. Voordat gasten de verwerkingshal in mogen, worden handen en voeten grondig ontsmet met een alcoholoplossing in een reinigingsautomaat. Een bezoek in de kassen is op Westhof-Bio, een biologisch groentebedrijf in het Noord-Duitse Friedrichsgabekoog, taboe nadat een schimmelziekte in een kas met tomaten twee jaar geleden een schadepost van 200.000 euro opleverde.

Rainer Carstens nam het familiebedrijf in 1978 over van zijn ouders. Destijds omvatte het bedrijf 60 hectare met een traditioneel bouwplan met tarwe, suikerbieten en aardappelen. In 1989 vormde hij het tot dan toe gangbare bedrijf om tot een biologische

bedrijfsvoering omdat hij een toenemende vraag zag van biologische groenten. Dat was een hele uitdaging, zo blikt hij terug. „Een infrastructuur om de biologische producten op de markt te brengen ontbrak destijds nog.“ De pionier zette door, en niet zonder succes. Inmiddels omvat het bedrijf 1.000 hectare waarop de familie Carstens allerlei soorten groenten verbouwt in een zevenjarige rotatie met gewassen als wortelen, kool, erwten, bloemkool, broccoli en klaver voor de stikstofbinding.

In 4 hectare aan kassen verbouwt Westhof-Bio daarnaast tomaten, paprika's en komkommers op kleiige Dithmarscher grond.

Om optimaal gebruik te kunnen maken van

het zonlicht maakt het bedrijf gebruik van glas dat 96 procent van het zonlicht doorlaat. Volgens Carstens laat gewoon glas gemiddeld 85 procent licht door. „Elke procent meer zonlicht levert 1 procent meer opbrengst op“, vertelt hij. Het bedrijf zet wespen en rupsen in voor de gewasbescherming. Af en toe zijn ze toch genoodzaakt om toegestane middelen te gebruiken, zoals het afgelopen jaar, toen het bedrijf in zijn kassen kampte met een wittevliegenprobleem.

Westhof-Bio verbouwt niet alleen groenten, het bedrijf handelt er ook in. Het zette vorig jaar 30.000 ton biologische groenten om. Die zijn niet alleen afkomstig van het eigen bedrijf, ook 30 biologische groentetelers uit de omgeving maken gebruik van het handelsnetwerk dat Carstens de afgelopen 27 jaar opbouwde. Rainer Carstens ziet op termijn voldoende groeipotentieel voor biologische groente. „De afzet zal stijgen. Vooral streekproducten zijn hier zeer in trek. Ik verwacht ook geen probleem met dalende prijzen op termijn.“ Ook de grootte van zijn bedrijf met 1.000 hectare ziet hij als een probleem. „Het gaat erom hoe je werkt, in mijn geval biologisch. De omvang is daaraan ondergeschikt. Winstgevendheid is niet afhankelijk van de grootte. Daarnaast levert mijn bedrijf met 12 vaste medewerkers en 120 seizoensarbeiders veel werkgelegenheid op. Het is dan ook mijn uitdaging om zoveel mogelijk mensen aan het werk te krijgen. Niet alleen uit Polen, maar vooral ook uit de regio.“ Naast het verbouwen en verhandelen van groenten heeft het biologische bedrijf ook nog een tak dat is gespecialiseerd in de opslag van maximaal 10.000 ton diepgevroren biologisch geteelde groenten. De energie die hiervoor nodig is, komt voor een groot deel uit de biogasinstallatie op het bedrijf. Hierin verwerkt Westhof-Bio geogste klaver en 5.000 ton C-klasse (niet-verkoopbare) groente.

Een medewerkster van Westhof-Bio aan het werk in een kas met paprikaplanten.

Noord-Duitse akkerbouw

Ufen oogst jaarlijks zo'n 3.000 ton rode en witte kool van ongeveer 30 hectare.

Jan Henning Ufen:

Koolteler op hoogproductieve grond

Het waait hard rond het akkerbouwbedrijf van Jan Henning Ufen in Karolinenkoog. De wind laat zich regelmatig gelden in deze Noord-Duitse regio. Voor de 41-jarige Ufen is de straffe zuidwester een zegen. Dankzij de nabijheid van de Noordzee – het bedrijf ligt op slechts enkele kilometers afstand daarvan – is de ziektedruk op zijn 250 hectare tellende gangbare akkerbouwbedrijf laag. Ideaal voor koolteelt, stelt Ufen. De regio Dithmarschen is volgens hem, met een oppervlakte van 3.000 hectare, dan ook het grootste koolproducerende gebied van Europa.

Rode- en witte kool vormen de economische hoefdmoot op Ufens bedrijf. Daarvan oogst hij jaarlijks 3.000 ton van ongeveer 30 hectare. Verder bestaat zijn bouwplan uit 22 hectare suikerbieten (1.600 ton) en daarnaast zomer-

en winter tarwe (2.000 ton). De vruchtbare grond, die volgens Ufen te goed is voor grasland en veehouderij, is productief: in tarwe haalt hij opbrengsten tot 12 ton per hectare. Per hectare kool realiseert hij opbrengsten tot 150 ton per hectare. De akkerbouwer beschikt over een opslag voor 1.000 ton kool. Deze bewaart bij een temperatuur van 1 graad boven nul. Zo'n lage temperatuur is nodig, want de laatste kolen verkoopt hij rond eind juni. De helft van zijn kool heeft Ufen onder contract, de rest verkoopt hij voor de vrije markt, waar de kolen worden verwerkt in dōnner en salades. Het akkerbouwbedrijf is een Duitse proefboerderij voor geïntegreerde gewasbescherming. De koelteler werkt daarbij samen met het Julius Kuhn Instituut. Hij gebruikt bijvoorbeeld zo weinig mogelijk

fungiciden en insecticiden in kool. Op enkele hectares zelfs helemaal geen om het effect van de behandeling te kunnen beoordelen. Daarnaast doet hij ook bemestingsproeven, met name met stikstof. Dat is volgens hem nodig omdat het mestgebruik, niet alleen in zijn regio maar ook enkele tientallen kilometers noordelijker in Denemarken, tegen grenzen aanloopt. „Ik gebruik nog zo'n 250 kilo stikstof per hectare in graan, maar in Denemarken mag maximaal 160 kilo stikstof per hectare worden toegediend. Hierdoor komt het eiwitgehalte met een maximum van 9 procent onder druk te staan. Door andere rassen te gebruiken die efficiënter zijn met stikstof moet het mogelijk zijn uiteindelijk een eiwitgehalte van 11 tot 12 procent te realiseren”, aldus Jan Henning Ufen. ►

Gut Helmstorf:

Tarwe, gerst en koolzaad op steile percelen met veel keien

Duizenden jaren geleden lag in de omgeving van het Noord-Duitse Helmstorf meters hoog landijs. Het ijs verdween in verloop der tijd en liet een grillig landschap en ontelbare veldkeien achter. Nog altijd ondervindt het 1.000 hectare tellende gangbare akkerbouwbedrijf van Magnus en Cornelia von Buchwaldt hier de nadelige gevolgen van. Zo'n duizend manuren besteden ze jaarlijks aan het rapen van veldkeien op hun percelen om de machines te sparen. Werk dat voornamelijk door scholieren uit de omgeving van het akkerbouwbedrijf wordt verricht.

De leem- en kleihoudende bodem van het in 1275 gestichte bedrijf is door de aanwezigheid van veldkeien ongeschikt voor rooivruchten. Het areaal bestaat dan ook uit 500 hectare wintertarwe, 290 hectare koolzaad en 190 hectare wintergerst. De afgelopen vijf jaar bedroeg de opbrengst per hectare gemiddeld 9,8 ton tarwe, 10

ton gerst en 4,5 ton koolzaad. Goed voor een omzet van gemiddeld 3 miljoen euro per jaar. Naast akkerbouwgrond beschikt de onderneming over 325 hectare bos en 20 hectare gras.

De stenen in de bodem zijn niet enige beperking waar de Von Buchwaldts mee te maken hebben. „Je kunt hier niet zomaar met de veldspuit en ander zwaar materiaal rondrijden“, vertelt Magnus van Buchwaldt (foto boven), wiens familie sinds 1649 de eigenaar is van het bedrijf. „De hellingen van sommige percelen zijn zo steil dat ze zouden omvallen wanneer we daar met de rijrichting geen rekening mee houden. Het landschap zorgt er ook voor dat we beperkt ploegen, ongeveer 30 procent. De overige gedeelten bewerken we door niet-kerende grondbewerking.“

Waar Gut Helmstorf ook altijd oog voor moet hebben, is de afwatering. Jaarlijks valt in deze regio gemiddeld 730 millimeter regen.

Dat is niet overdreven veel, maar om te voorkomen dat de laaggelegen gedeelten in de percelen vollopen met water, investeerde het bedrijf de afgelopen 25 jaar voor 300.000 euro aan drainage, vertelt bedrijfsleider Carsten Cock. „Daarnaast zaaien we elk jaar 200 procent zaaizaad, twee maal de norm, omdat de zware grond problemen veroorzaakt voor de kieming.“

Het bedrijf is sinds 2007 een praktijkproefboerderij waarin de deelstaat Sleeswijk-Holstein participeert. Onder begeleiding van landbouwdeskundigen van de deelstaat doet het bedrijf onderzoek naar onder andere gps-reguleerde plaats specifieke bemesting met stikstof en fosfaat. Van 2008 tot 2012 werkten ze met de stikstofsensoren van Yara. Zonder succes. „Het heeft ons niets opgeleverd. De opbrengsten waren niet hoger. De investering van 60.000 euro in het systeem konden we daardoor niet terugverdienen“, aldus Cock.

Landbouw in Sleeswijk-Holstein

De deelstaat Sleeswijk-Holstein in het noorden van Duitsland is een akkerbouwgebied bij uitstek. Met een oppervlakte van 15.800 vierkante kilometer is de deelstaat net zo groot als de provincies Friesland, Groningen, Drenthe en Noord-Holland samen. Toch heeft Sleeswijk-Holstein met 2,8 miljoen mensen net zoveel inwoners als Noord-Holland. De Duitse deelstaat beschikt

over 995.640 hectare landbouwgrond. Twee derde deel daarvan zijn akkerbouwpercelen, een derde is blijvend grasland. Sleeswijk-Holstein telt 14.100 boerderijen met een gemiddelde oppervlakte van 71 hectare. Meer dan 3.200 bedrijven daarvan hebben een oppervlakte van meer dan 100 hectare. Ter vergelijking: een gemiddeld Duits landbouwbedrijf beschikt over 56 hectare.

Gut Rosenkrantz:

Leverancier van **biologisch bakmeel** voor 700 bakkerijen

Gut Rosenkrantz is een biologisch akkerbouwbedrijf met een omvang 480 hectare in het Noord-Duitse Schinkel. Aan het hoofd van het bedrijf, waarvan de geschiedenis teruggaat tot de 13de eeuw, staat baron Ernst-Friedemann von Münchhausen. Het akkerbouwbedrijf verbouwt niet alleen granen als tarwe, gerst en spelt en veldbonen, het verwerkt en vermarkt deze producten ook. In 2001 kocht Von Münchhausen een maalmlolen voor verwerking van het graan. Jaarlijks verwerkt Gut Rosenkrantz 5.000 ton graan tot biologisch bakmeel, dat de onderneming aan

700 bakkerijen in heel Europa levert. Deze tak is goed voor een omzet van 40 miljoen euro per jaar en biedt werk aan 50 werknemers, vertelt de baron.

Daarnaast maakt een voerfabriek, met een productie van 20.500 ton biologisch veevoer voor pluimvee, varkens en rundvee, onderdeel uit van het akkerbouwconglomeraat. De veevoerproductie is goed voor een jaarlijkse omzet van 12 miljoen euro.

De grondstoffen voor zowel de maalderij als de voerfabriek verhandelt Von Münchhausen via zijn in 1992 opgerichte handelshuis. Een

groot deel van het verhandelde graan is afkomstig van de eigen percelen. De licht glooiende percelen leveren een gemiddelde tarweopbrengst van 4 tot 4,5 ton per hectare tarwe, vertelt baron Von Münchhausen. „Ter vergelijking: de gemiddelde opbrengst voor gangbaar in Sleeswijk-Holstein bedraagt ongeveer 9,5 tot 10 ton per hectare met uitschieters tot 12 ton.“ De prijs is volgens Von Munchhausen 2,5 keer zo hoog als die voor gangbaar. Voergerst levert bijvoorbeeld 330 euro per ton op, veldbonen 480 euro, haver 340 euro en spelt 600 euro per ton.

Die Grüne Kiste bezorgt sinds 1996 **biologische groente** op bestelling

Die Grüne Kiste was zijn tijd ver vooruit. Het biologisch akkerbouwbedrijf levert sinds 1996 verse biologische groenten aan huis in en om het nabijgelegen Hamburg. Tegenwoordig bezorgt het bedrijf wekelijks 5.000 pakketten met uitsluitend biologische groenten als aardappelen, tomaten, wortelen en komkommers, fruit (waarvan de exotische bananen en sinaasappels worden

geïmporteerd), zuivel en vlees. Medewerkers van het bedrijf leveren de pakketten dagelijks vers bij hun klanten, die bestaan uit particulieren, scholen en andere publieke instellingen in de Noord-Duitse havenstad. Beschikten tot enkele jaren geleden de oprichters Bernadette en Thomas Kölker over een nagenoeg volledige monopoliepositie, tegenwoordig ervaren ze meer concurrentie

van de door de Europese Unie ondersteunde beginnende bedrijven die zich op dezelfde versmarkt begeven. Een groot gedeelte van de producten komt van de eigen 400 hectare omvattend biologische boerderij met varkens, melkvee, akkerbouw en een bakkerij. Daarmee probeert Die Grüne Kiste zich ook van zijn concurrentie te onderscheiden.

Werden in de beginjaren bestellingen doorgebeld, tegenwoordig kunnen de klanten zelf via het internet hun kist met groente, die 24 uur later wordt bezorgd, samenstellen. De prijzen voor een levering lopen uiteen van 11 tot 19,50 euro, afhankelijk van de samenstelling.

Korte lijnen tussen producent en consument waren voor de beide agrarisch ingenieurs twintig jaar geleden de reden om Die Grüne Kiste op te starten. „We wilden, en willen dat nog steeds, het gat dichten tussen markt en burger. Zij willen graag weten waar hun producten vandaan komen. Die transparantie leveren wij“, vertelt Bernadette Kölker (foto boven). Het bedrijf begon destijds met het leveren van 50 groentekisten per week. Inmiddels bedraagt de omzet 1,85 miljoen euro per jaar. Last van de uitbreiding van de biologische producten in supermarkten heeft het bedrijf volgens Kölker niet. „Daarvoor stijgt de vraag naar biologische groenten nog te veel“, stelt ze gerust vast. ■